

Obieg inkunabułów we wczesnonowożytnej Warszawie. Studium przypadku kolekcji Biblioteki Seminarium Metropolitalnego Archidiecezji Warszawskiej

Głównym celem projektu jest zbadanie obiegu inkunabułów (najstarszych książek drukowanych do końca XV w.) we wczesnonowożytnej Warszawie oraz ustalenie tożsamości ich kolejnych właścicieli, zarówno prywatnych, jak i instytucjonalnych. W tym celu przeanalizowanych zostanie sto pięćdziesiąt jeden woluminów przechowywanych w Bibliotece Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie.

Inkunabuły (łac. *incunabula* – powijaki, kołyska) były pierwszymi produktami epoki druku, książkami drukowanymi do końca XV w. Rozpowszechnianie się nowej technologii na przełomie XV i XVI w. następowało stopniowo – w Warszawie nie funkcjonowała wówczas ani jedna oficyna wydawnicza. Nie oznacza to jednak, że do czasu otwarcia w mieście pierwszej stałej drukarni (1624) warszawiacy nie odczuwali zapotrzebowania na wytwory „czarnej sztuki”. Nad Wisłą regularnie pojawiali się wędrowni introligatorzy, którzy nie tylko oprawiali, ale też sprzedawali druki. Ponadto mieszkańcy Warszawy dokonywali książkowych zakupów za granicą lub w innych miastach Korony Królestwa Polskiego. Zaplanowane w ramach projektu badania odpowiedzą na pytania o to, kim byli pierwsi warszawscy właściciele, gdzie i przez kogo były one użytkowane na przestrzeni wieków oraz w jaki sposób trafiły do Warszawy. Jednym z celów projektu będzie analiza tego, jak wynalazek druku wpłynął na wczesnonowożytne społeczeństwo zamieszkujące tereny na wschód od Odry oraz w jaki sposób wiedza, informacje i idee rozpowszechniane przy pomocy drukowanych woluminów trafiały do konsumentów (często mieszkańców krajów bardzo odległych od miejsca wytworzenia książki).

Na przedmiot analizy wybrana została kolekcja inkunabułów Biblioteki Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego, ponieważ jedna z hipotez badawczych zakłada, iż jest ona szczególnie zasobna w woluminy należące do osób i instytucji związanych z Warszawą w okresie od XV do XVII wieku. Założenie to opiera się m.in. na tym, że Biblioteka Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego, w przeciwieństwie do pozostałych instytucji warszawskich przechowujących inkunabuły, nie poniosła poważniejszych strat książkowych w okresie od XVIII do XX wieku. Ponadto, mimo iż przechowuje ona drugi co do wielkości (po Bibliotece Narodowej) zbiór książki piętnastowiecznej w Warszawie, informacje na temat jej zasobów nie zostały dotychczas zebrane i udostępnione ani w postaci drukowanego katalogu, ani online. Jednym z efektów planowanych badań będzie zatem umieszczenie zebranych danych w międzynarodowych, ogólnodostępnych bazach administrowanych przez Konsorcjum Europejskich Bibliotek Naukowych (CERL): *Material Evidence of Incunabula* (MEI), *Owners of Incunabula* oraz *Provenance Digital Archive* (PDA).

Prowadzone badania będą koncentrować się na fizycznym aspekcie książki, czyli cechach indywidualnych każdego woluminu. Analiza bibliograficzna i studia nad transmisją tekstu w okresie wczesnonowożytnym dostarczą niezbędnego kontekstu społeczno-historycznego, jednak kluczową częścią planowanych prac będą badania proveniencyjne. Główną metodą wykorzystywaną w ich ramach jest pogłębiona analiza śladów działalności czytelniczej (takich jak znaki własnościowe, czyli zapisy, ekslibrisy, supereklibrisy, marginalia, podkreślenia czy notatki) pozostawionych w dawnych książkach przez kolejnych użytkowników. Rejestracja i przyporządkowanie chronologiczne oraz geograficzne każdego śladu pozwoli na prześledzenie losów przebadanych woluminów od momentu ich wydrukowania aż do czasu gdy trafiły do obecnego właściciela.

Do realizacji założonych celów niezbędne będzie wykorzystanie narzędzi charakterystycznych dla różnych obszarów badań, takich jak historia książki, bibliologia, filologia, historia nowożytna, heraldyka, historia sztuki, historia nauki i religii, kulturoznawstwo i socjologia, a także literaturoznawstwo.